

Marija Ristivojević

mristico@f.bg.ac.rs

Rokenrol kao simbolički resurs***Apstrakt:**

Cilj ovog rada jeste razmatranje rokenrola kao simboličkog resursa za kreiranje imidža određene lokalne sredine. Shodno polaznoj tezi prema kojoj ovaj muzički fenomen, uprkos svom globalnom identitetu, poseduje i lokalne specifičnosti, pažnja je posvećena analizi percepcije i instrumentalizacije rokenrola u konkretnom lokalnom diskursu. Za primer su uzete dve inicijative pokrenute u Beogradu i Zagrebu, za imenovanje trga i ulice po muzičaru Milanu Mladenoviću, koji je vremenom zadobio status jedne od kulturnih ličnosti jugoslovenskog rokenrola. Osnovne izvore korišćene u analizi čine relevantni novinski članci, kao i internet komentari tim povodom, na osnovu kojih su razmatrani argumenti pokretača inicijative, njenih pristalica, kao i oponenta.

Ključne reči:

rokenrol, kulturni fenomen, lokalni identitet, Beograd, Zagreb

Uvod

Antropološka perspektiva rokenrola kao simboličkog resursa temelji se na percepciji roka kao kulturnog fenomena koji utiče na formiranje različitih identitetskih nivoa, bilo da je reč o individualnim, lokalnim, nacionalnim ili, pak, nadnacionalnim. Proučavanje rokenrola kao identitetskog obeležja može naročito biti interesantno u kontekstu lokalnih i nacionalnih identiteta, budući da je reč o pop kulturnoj pojavi koja kao takva predstavlja svojevrсни univerzalni jezik. Kroz svoju istoriju, sada već dugu više od pola veka, rokenrol je umnogome uticao na premošćivanje nacionalnih i kulturnih granica, povezivanje ljudi iz različitih delova sveta, ali i na uspostavljanje novih kulturnih vrednosti (v. Janković 2009, 20). Kada je, pak, reč o rokenrolu kao lokalnom fenomenu, moguće je posmatrati ga na dve ravni: kao simbol progressa, napretka, „koraka sa svetom”, ali i kao simbol amerikanizacije ili „pozapadnjačenja” lišenog lokalnih karakteristika (Regev 1996, 280). Oslanjajući se na ovu Regevljevu tezu, namera mi je da utvrdim na koji način lokalni narativi (beogradski i zagrebački) tretiraju rokenrol. Da li se prema njemu odnose kao prema kulturnom fenomenu, vrsti

* Rad predstavlja rezultat istraživanja u okviru projekta „Kulturni identiteti kao nematerijalno kulturno nasleđe” koji finansira Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije, kao i rada na projektu br. 177018 Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

muzike ili, pak, kroz njega formiraju određeni odnos prema lokalnoj sredini? Konkretan primer kojim se tim povodom bavim jesu nedavne inicijative pokrenute u Beogradu i Zagrebu, sa ciljem da muzičar Milan Mladenović dobije lokalno priznanje za svoje stvaralaštvo oličeno u trgu i ulici koji bi po njemu bili nazvani. Analizom argumenata samih pokretača inicijative, kao i njihovih pristalica i oponenta, nastojim da markiram osnovne elemente lokalnih doživljaja rokenrola, a potom uočim i značaj ovog segmenta popularne kulture za beogradsku i zagrebačku sredinu danas.

Rokenrol kao kulturni fenomen

Sagledavanje rokenrola iz antropološke perspektive znači tretiranje roka kao obuhvatnog kulturnog fenomena koji u tom smislu pruža opsežniji spektar značenja od rokenrola kao žanrovske kategorije. Rokenrol kao kulturni fenomen ne može biti razmatran ukoliko se u obzir ne uzme širi kontekstualni okvir unutar koga se formiraju značenja na koja je antropološka lupa usmerena. Stoga bi se ključna pitanja mogla ticati toga šta se pod rokenrolom podrazumeva u određenoj sredini, na koji način ga javni diskurs prezentuje, a koja mu, pak, značenja ljudi dodeljuju, te da li i na koji način rokenrol utiče na njihovo poimanje sebe i sveta u kojem žive. U tom smislu rokenrol može biti posmatran i kao svojevrsni symbol (urbanosti, subverzije, buntovništva, mladosti, alternativnog kulturnog izraza itd.), ali i kao generator koji određena značenja proizvodi (percepcija lokalnog identiteta, reprezentacija individualnog identiteta i sl.).

Proces prerastanja rokenrola u kulturni fenomen podrazumeva i stvaranje određenih mehanizama kojima bi se on omeđio. Na taj način se može posmatrati i stvaranje istorije rokenrola kroz odabir ključnih momenata koji su obeležili razvojni put rokenrola (1950-ih pojava rokenrola, 1960-ih proboj i transformacija, te druga polovina 1970-ih i pojava pankaa kao reakcije na prethodno razdoblje), zatim prepoznavanje i imenovanje važnih izvođača u tom pogledu, proglašavanje pojedinih albuma i pesama „klasicima“ i tome slično (Regev 1994, 93/94). Pored uspostavljanje dijahronijske perspektive, fenomen rokenrola se gradi i kroz odabir elemenata koji će biti prepoznati kao „esencijalni“ – elektrifikacija instrumenata, inovacije u izvođenju muzike i ponašanju kako izvođača, tako i publike, isticanju telesnosti kroz pokret i odevanje, ideje buntovništva protiv ustaljenih normi itd. (v. Torg 2002, 33; Grossberg 1984, 238).

Napred izneto bi se moglo svrstati u „opšte oznake“ rokenrola na osnovu kojih se ovaj muzički oblik i poruka koju on nosi razlikuje, na primer, od klasične muzike. Međutim, to je samo jedna strana medalje jer kada se akcenat stavi na upotrebu tih oznaka, nastaju brojni lokalni varijeteti. Imajući to u vidu, Moti Regev govori o dvostrukoj autentičnosti rokenrola - lokalnoj i kosmopolitskoj. Naime, rokenrol muzika kao vid popularne kulture, potekla je iz velikih svetskih centara kao što su Sjedinjene Ame-

ričke Države i Velika Britanija. Samim tim rok predstavlja na prvom mestu globalni fenomen koji je planetarno prepoznat i rasprostranjen, što dalje ukazuje na to da van pomenutih centara ne predstavlja autohtoni fenomen. Samim tim što se nešto označava kao ne-autohtono odn. strano, moguće ga je okarakterisati i doživljavati kao dobrovoljno usvojeno (u smislu imitacije, oponašanja poželjnog kulturnog modela) ili, pak, nametnuto (što sa sobom povlači pitanje odnosa moći) čime se ni u jednom ni u drugom slučaju ne ostavlja mesta autentičnosti koja predstavlja potvrdu lokalnosti. Ipak, Regev smatra da rokenrol može da se posmatra kao lokalni autentični fenomen, ali da je u tom smislu analizu potrebno usmeriti ne ka rokenrolu u muzičkom smislu, već prema značenjima koje rokenrol u sadejstvu sa određenom sredinom generiše (Regev 1992, 1). Razmatrana autentičnost ne predstavlja rezultat nekih imanentnih muzičkih kvaliteta, već načina na koji pojedinci ili grupe doživljavaju i percipiraju taj fenomen. Na primer, lokalni muzičari i publika razvijaju sopstvene doživljaje rokenrola koji nastaju u sadejstvu sa različitim ličnim univerzumima, osećanjima, zapažanjima sveta u kojem žive i tome slično, te samim tim nastaju neke sasvim nove, a stoga i autentične rok forme. Oslanjajući se na iznetu teoriju o dvostrukoj autentičnosti, nastojim da uočim na koji način je rokenrol percipiran od strane lokalnog stanovništva u Beogradu i Zagrebu oličenog u liku i delu Milana Mladenovića, da li je doživljavan kao lokalni ili, pak, globalni fenomen, te sa kojim vrednostima se povezuje, kako u pozitivnom tako i u negativnom pogledu.

Inicijativa za trg Milana Mladenovića. Beogradska priča

Milan Mladenović na prostoru nekadašnje SFRJ figurira kao jedna od kulturnih ličnosti jugoslovenske rokenrol scene osamdesetih godina. Najpre član benda *Limunovo drvo*, zatim novotalasnog trojca pod nazivom *Šarlo akrobata*, ovaj muzičar je najveću popularnost stekao kao frontmen grupe *Ekatarina Velika*, koja je na vrhuncu slave bila u drugoj polovini 1980ih godina. Nastala 1982. godine kao sastav *Katarina II*, a potom preimenovana u *Ekatarina Velika*, grupa je postojala do 1994. godine. Uprkos tome što je preminuo pre skoro dve decenije, popularnost ovog muzičara, kao i samog benda, ne jenjava već život nastavlja kroz narative koji se umnožavaju i ispoljavaju u različitim vidovima. Naime, neki od bivših članova, kao i prijatelji grupe, 2006. godine osnovali su tribjut bend pod nazivom *Krug* sa željom da doprinesu „očuvanju sećanja na VD-a, Milana, Bojana, Margitu” kao i da omoguće „mladim naraštajima koji nisu mogli EKV čuti uživo, da deo tog duha osete na koncertu”¹. Članovi grupe *Krug* svake go-

¹ Svi navedeni članovi grupe preminuli su mladi, u periodu između 1992-2002. godine.

dine, na godišnjicu smrti Milana Mladenovića, održavaju koncerte kao svojevrsan omaž njegovom stvaralaštvu. Monografija „Dečak iz vode”, prvi put objavljena 1997. godine, nakon čega je doživela osam reizdanja, predstavlja zbirku Mladenovićevih pesama, koja je bogato ilustrovana fotografijama iz njegovih različitih životnih faza. Liku i delu Milana Mladenovića i grupi *EKV* posvećen je i dokumentarni film „Kao da je bilo nekad” (2008) koji predstavlja kolaž različitih sećanja i razmišljanja relevantnih ljudi beogradske i jugoslovenske alternativne kulturne scene. Kroz raznovrsnu produkciju sadržaja, poput pomenutih, ne samo da se čuva lik i delo ovog muzičara, već se *proizvode* nove predstave o njegovoj ličnosti i stvaralaštvu koje se kontinuirano nadograđuju različitim viđenjima prošlih vremena, prelomljenih kroz aktuelne događaje budući da se svako sećanje zasniva na pogledu iz sadašnje perspektive, te samim tim predstavlja svojevrsnu refleksiju na aktuelni trenutak (v. Mijić 2012, 226).

Inicijativa da plato ispred Doma omladine u Beogradu dobije ime Trg Milana Mladenovića, pokrenuta je 18. marta 2011. godine od strane Liberalno-demokratske partije. Tim povodom je na samom platou organizovana akcija prikupljanja potpisa podrške u kojoj su učešće uzele i pojedine javne ličnosti. Paralelno animiranje građana odvijalo se i putem fejsbuk društvene mreže, gde se na otvorenoj stranici „Inicijativa za Trg Milana Mladenovića u Beogradu” može izbrojati 12910 pristalica². Podrška ovoj inicijativi stigla je i od strane Udruženja Rok Muzičara Srbije (URMUS) kao i Kancelarije za mlade grada Beograda u čijoj organizaciji je prikupljanje potpisa građana ispred Doma omladine trajalo sedam dana. Predlog je naišao na odobrenje od strane Komisije za imenovanje ulica i trgova Beograda kao i Skupštine grada, te je 14. juna 2011. godine i zvanično svečano otvoren Trg Milana Mladenovića u prisustvu predstavnika LDP-a, kolega muzičara, kao i građana. Trebalo bi napomenuti da je ova akcija bila u velikoj meri medijski praćena što je doprinelo, između ostalog, i rasplamsavanju internet diskusija na tu temu, koje će mi u velikoj meri i poslužiti kao materijal za analizu.

Argumenti Za

Inicijatori akcije svoje argumente većim delom zasnivaju na isticanju korelacije između Beograda i određenog gradskog identiteta s jedne i Milana Mladenovića, kao personifikacije rokenrol identiteta, s druge strane.

„Krug – Tribute to EKV“. Dostupno na: <http://www.niscafe.com/index.php/nis-by-night-vodic-kroz-kulturna-desavanja-u-nisu/desavanja-u-nisu/koncerti-u-nisu/2475-krug-tribute-to-ekv.html>. 2. 2. 2013.

²„Inicijativa za Trg Milana Mladenovića u Beogradu“. Dostupno na: <http://www.facebook.com/Trg.Milana.Mladenovica>. 2. 2. 2013.

Najčešće se u prvi plan stavlja snažan uticaj koji je ovaj muzičar izvršio ne samo na svoje savremenike, već i na potonje generacije:

„Na ovaj način odajemo zahvalnost onima koji su uticali na naše i živote generacija, i pokušavamo da doprinesemo da pozitivna poruka koju sa ovog mesta šaljemo utiče i na generacije koje dolaze“³.

U percepciji zagovornika ove inicijative, zasluge Milana Mladenovića prevazilaze njegova dostignuća na muzičkog polju i sežu do njegovog društvenog aktivizma tokom 1990ih godina, što je za rezultat imalo formiranje sastava *Rimtitutki* koji su pored njega činili i članovi beogradskih rok grupa *Partibrejkers* i *Električni orgazam*. Cilj ovog sastava je bio dizanje glasa protiv rata koji je u tom periodu buktao na prostoru nekadašnje Jugoslavije. Antiratnu pesmu pod nazivom „Slušaj ‘vamo”, članovi ovog benda izvodili su uživo na kamionu kružeći beogradskim ulicama.

„On je zadužio Beograd i celokopnu kulturnu i muzičku scenu regiona. Njegov rad i društvene aktivnosti su više nego dovoljni razlozi da buduće generacije koje budu posećivale Dom omladine dolaze na adresu Trg Milana Mladenovića 1“⁴.

Poimanje određenog mesta predstavlja proces konstruisanja i rekonstruisanja značenja koja se tom prilikom u njega utiskuju. Stoga kada se govori o doživljaju ili osećaju nekog mesta, zapravo je reč o specifičnim kulturnim vrednostima koje pojedinci na različite načine povezuju sa tim prostorom, bilo da je reč o gradu kao celini ili, pak, delu grada (v. Tuan 1979, 410). Samim tim, određeno mesto poseduje više identiteta koji se u različitim kontekstima upotrebljavaju ili promovišu kao dominantni. Tako i identitet grada Beograda predstavlja višeznačnu kategoriju budući da se sastoji od pregršt različitih odrednica putem kojih ga njegovi stanovnici percipiraju. Jedna od njih se tiče podele na „centar grada” i „periferiju”. Podela poput ove, pored topografskog svojstva, u sebi sadrži i kvalitativno vrednovanje koje podrazumeva povezivanje ideje urbanog sa centrom grada pre nego sa njegovim perifernim delovima (v. Žikić 2007, 86). Milan Mladenović, kao ikona domaće alternativne rok scene u analiziranim narativima neretko je poistovećen sa urbanim vrednostima, a samim tim i sa lo-

³ „Od danas Plato Milana Mladenovića”, I. Cvetanović, 14. 7. 2011. Dostupno na:

<http://www.blic.rs/Vesti/Beograd/265878/Od-danas-Plato-Milana-Mladenovica>. 5. 2. 2013.

⁴ Inicijativa za Trg Milana Mladenovića u Beogradu. Dostupno na: <http://www.facebook.com/Trg.Milana.Mladenovica>. 5. 2. 2013.

kacijama u centru Beograda, bilo da je reč o urbanim gradskim tačkama poput *Studentskog kulturnog centra* ili *Doma omladine*, ili, pak, kroz isticanje nezadovoljstva činjenicom da postoji ulica Milana Mladenovića, ali u Zemun polju, odnosno u delu grada koji se smatra perifernim.

„Kancelarija za mlade grada Beograda podržava ovu inicijativu ‘snažno verujući da je Beograd zaslužio da na centralnoj gradskoj lokaciji dobije mesto koje je posvećeno čoveku kojim se ovaj grad dičio, čoveku koji je svojim ukupnim angažmanom postao simbol urbanog, otvorenog, kosmopolitskog Beograda’, navedeno je u saopštenju”⁵.

„Mnogo je prošlo godina od smrti Milana Mladenovića, ali njegova ideja, muzika i poetika koja na neki način predstavlja Beograd je ostala u srcima mnogih ljudi. Želimo da ovo mesto u srcu Beograda koje je prirodno mesto ispred Doma omladine bude deo beogradske istorije i da ta ideja u narednih mesec dana bude promovisana na više nivoa”.

Iz pomenutih i sličnih komentara moguće je uočiti narativnu liniju koja Mladenovića tretira kao simbola jedne generacije mladih, specifičnog načina mišljenja koji je kao ključna odlika „beogradskog duha” bio na vrhuncu pre trideset godina, a činili su ga specifičan sistem vrednosti, tolerantnost, urbanost, kosmopolitizam. Pomenute vrednosti posmatrane iz današnje perspektive, predstavljaju nešto što u razmišljanjima komentatora više ne figurira kao dominantna gradska karakteristika. Trebalo bi imati u vidu da se sva sećanja na period od pre tri decenije nužno prelamaju kroz negativno vrednovanje devedesetih godina, te privredne, društvene i kulturne erozije koja je zahvatila čitavu zemlju u tom trenutku. Period devedesetih godina stoga figurira kao tamna mrlja u odnosu na koju osamdesete postaju još svetlija tačka. Identifikacijom i povezivanjem sa rokenrolom, grad Beograd dobija oznaku kosmopolitskog grada što bi se moglo tumačiti kao određeni vid „hodanja u korak sa (Zapadnim) svetom”. S jedne strane, rokenrol sa sobom donosi kosmopolitski identitet, dok je sa druge rado doživljavao i kao „deo društva i naroda” što ide u prilog Regevljevoj tezi o doživljaju lokalnosti kroz koncept dvostruke autentičnosti:

„Dobro je da će Milan dobiti to što će dobiti, jer je život potrošio na dobrobit Beograda i maksimalno mu je dao. To znači da su rokenrol kultura i muzika deo ovog društva i naroda, ili da bi tako trebalo bi da bude”⁶.

⁵ „Trg Milana Mladenovića u Beogradu”. Dostupno na: <http://beograd.ldap.rs/trg-milana-mladenovi%C4%87a-u-beogradu.84.html?newsId=3494>. 3. 2. 2013.

⁶ „Polemika: Imena trgova i ulica”. Dostupno na:

Argumenti Protiv

Argumenti oponenta se, za potrebe analize, mogu raščlaniti na više grupa u zavisnosti od toga na koju perspektivu je stavljen naglasak. Tako izdvajam one komentare koji se zasnivaju na preispitivanju nivoa popularnosti Milana Mladenovića, zatim one koji problematizuju „ozbiljnost” pop odnosno rok kulture, kao i one koji ovog muzičara dovode u vezu sa konzumiranjem narkotika, te ga samim tim ne smatraju dobrim primerom za omladinu.

Popularna kultura je u svakodnevnom govoru često svrstavana u domen zabave, što dalje implicira da je reč o nečemu nepostojanom, privremenom, nečemu što u sebi ne sadrži „prave i trajne” vrednosti na osnovu kojih bi se mogao izgraditi lokalni ili nacionalni identitet. O „ozbiljnosti” popularne muzike kao relevantne istraživačke teme, raspravljalo se i u naučnim krugovima. U antropologiji, popularna muzika je tek sedamdesetih i osamdesetih godina dvadesetog veka stidljivo počela da zadobija dužnu pažnju (v. Ristivojević 2012, 476). Antropolozi su popularnu kulturu i muziku počeli da tretiraju kao vid ljudske aktivnosti koja u sebe uključuje društvene identitete i svakodnevne prakse na osnovu kojih je moguće analitički promišljati svakodnevicu (Cohen 1993, 127). Na taj način shvaćena, popularna muzika prevazilazi zabavnu sferu. Vrednovanje „ozbiljnosti” popularnog odvija se putem komparacija sa drugim sferama stvaralaštva. Tako se, na primer, u pojedinim komentarima oštro iskazuje stav da popularna muzika, pa samim tim i ličnosti iz te sfere ne zavređuju gradski prostor sa svojim imenom, ili, makar ne pre nekih drugih:

„Nisam video u Beogradu trg Nikole Tesle? Trg tamo nekom muzičaru? Dajte ljudi uozbiljite se!!⁷”

„Ima mnogo više ljudi iz ozbiljnih delatnosti koji su nepravedno zapušteni. POP muzičare koji prave POP muziku koja ne nosi TRAJNE vrednosti VEĆ samo obeležava i odražava trenutno stanje u društvu, pa kao takav ne bi bilo korektno prema onima koji su se bavili 'trajnijim' vrednostima. Nisam upoznat činjenicom da je negde u Evropi toliko pažnje posvećeno nekom umetniku koji se bavio POP/ROK muzikom a da je dobio trg”.

http://www.b92.net/kultura/vesti.php?nav_category=1087&yyyy=2011&mm=04&dd=18&nav_id=506853, 4. 2. 2013.

⁷ „Polemika: Imena trgova i ulica”. Dostupno na:

http://www.b92.net/kultura/vesti.php?nav_category=1087&yyyy=2011&mm=04&dd=18&nav_id=506853, 4. 2. 2013.

Zaslužne ličnosti grada Beograda, određeni učesnici u diskusijama povodom inicijative, nalaze u različitim sferama poput naučnih, književnih, verskih, što samim tim ne mora nužno da isključuje potrebu da se i po jednom rok muzičaru nazove deo grada ukoliko se ispoštuje određeni redosled:

„Ivo Andrić je, na primer, zadužio mnogo više naše društvo svojim delom, a dobio je manje od Milana koji ima i ulicu i plato. Inače, još uvek nikom na vlasti nije palo na pamet da obeleži 50 godina od Andrićevog dobijanja Nobelove nagrade”⁸.

„Cenim da su Beograd i Srbija imali znamenitije ljude koji su mnogo više zaslužili takvu čast. Zašto nemamo plato ili ulicu Patrijarha Pavla ili Slavka Ćuruvije, na primer?”⁹

Određena grupa argumenata protiv inicijative za imenovanje trga ispred Doma omladine po Mladenoviću zasniva se na tvrdnji da je ovaj muzičar bio više povezan sa prostorom Studentskog kulturnog centra nego sa Domom omladine. Potonja institucija se radije vezuje za velikane domaće rokenrol scene koje predstavljaju prvu generaciju beogradskih rokera olicene u sastavima poput *Silueta*, *Elipsa*, *Zlatnih dečaka* i dr:

„Uz dužno poštovanje prema Milanu Mladenoviću, nisam saglasan sa idejom da se Plato ispred Doma omladine nazove njegovim imenom. Po meni, najpravednije bi bilo da Plato dobije naziv: ‘Trg Elipse’ ili ‘Trg Zorana Mišćevića’. To su legende BG i YU roka”.

Poslednja grupa argumenata koji bi se mogli izdvojiti, kao što je već pomenuto, čine oni komentari koji primat daju navodnoj zavisnosti od narkotika kako Milana Mladenovića, tako i ostalih članova grupe (što se često povezuje i sa preranom smrću članova grupe) nad njihovim identitetom muzičara. Kao jedan od glavnih razloga za negativan odnos i neslaganje sa inicijativom, navodi se poguban uticaj na mlade ljude koji bi se na taj način izvršio. Poruka koju bi gradske vlasti time poslale, a samim tim i društvo, prema mišljenju nekih, bila bi nedolična.

⁸ „Od danas Plato Milana Mladenovića”, I. Cvetanović, 14. 7. 2011. Dostupno na:

<http://www.blic.rs/Vesti/Beograd/265878/Od-danas-Plato-Milana-Mladenovica>. 5. 2. 2013.

⁹ „Udruženje rok muzičara podržalo inicijativu za plato Milana Mladenovića, A. Vušović, 29. 3. 2011. Dostupno na: <http://www.blic.rs/Vesti/Beograd/244449/Udruzenje-rok-muzicara-podrzalo-inicijativu-za-plato-Milana-Mladenovica/komentari>. 6.2.2013.

„Znam da će biti minus do minusa, ali ipak pišem - nije dobro da se imena ljudi koji su stradali od droge daju javnim mestima. Njegov životni put (i uspesi i neuspesi) je njegov izbor, ali se sve uzima u obzir prilikom ovakvih odluka. Nije dobar izbor”¹⁰.

„Njegova muzička veličina nije sporna ali njegov život jeste. Droga je uništila njegov život. Kakav bi to bio primer mladima? Kakve životne izbore mi kao društvo vrednujemo i nagradujemo?”.

Inicijativa za ulicu Milana Mladenovića. Zagrebačka priča

Proceduru za imenovanje jedne ulice u Zagrebu po muzičaru Milanu Mladenoviću pokrenuo je Marin Knezović, predsednik Odbora za imenovanje naselja, ulica i trgova maja 2012. godine. Predlog je prihvaćen na sednici Gradske skupštine Grada Zagreba 25. oktobra. 2012. godine, te je jedna ulica u naselju Jakuševac, u novom delu Zagreba, dobila ime ulica Milana Mladenovića. Trebalo bi istaći da je inicijativa naišla na oštru osudu pripadnika političke partije HDZ (Hrvatska demokratska zajednica), što je doprinelo politizaciji čitave ideje, što je slučaj i sa beogradskom inicijativom koja je i pokrenuta od strane jedne političke partije.

Argumenti Za

Najčešći argumenti koji se kod inicijatora i zagovornika ove ideje mogu naći, jednako kao i u beogradskom kontekstu, prevashodno se odnose na uticaj koji je Milan Mladenović svojim radom ostvario na jugoslovensku pop rok scenu tokom dve decenije (osamdesetih i devedesetih godina). Međutim, taj uticaj se ne završava sa tim decenijama, veće je osetan i danas, među mlađim generacijama, novim bendovima, na čemu se i insistira između ostalog i ovom inicijativom:

„Reč je o pokojnom pevaču grupe Ekatarina Velika koja je imala izuzetno veliki uticaj na pop – rok scenu u Jugoslaviji 80-tih i 90-tih godina, a čitav niz mladih bendova i danas se nalazi pod njenim snažnim uticajem”¹¹.

Među komentarima se mogu naći i direktne asocijacije između ovog muzičara i urbanih vrednosti kojih je on u nekom smislu simbol. Tako se i kroz postojanje ulice sa njegovim imenom u Zagrebu, ovaj grad povezuje

¹⁰ isto

¹¹ „Ulica Milana Mladenovića u Zagrebu?” I. S. 11. 10. 2011. Dostupno na: <http://www.blic.rs/Zabava/Vesti/282570/Ulica-Milana-Mladenovica-u-Zagrebu>, 8. 2. 2013.

sa urbanim identitetom i na taj način pozitivno vrednuje. U tom smislu prevagu odnosi narativ o urbanom identitetu ne samo grada, već i čitave bivše Jugoslavije:

„Želeli smo da odamo priznanje, ne toliko ličnosti Milana Mladenovića, koliko urbanoj kulturi Zagreba i prostora ondašnje države 80-ih godina 20. veka”¹².

Bitnost uspostavljanja veze na relaciji grad – pojedinac, dolazi do izražaja i u diskusijama u kojima se naglašava podatak da je Mladenović rođen u Zagrebu što se samim tim tumači kao validan i dovoljan argument za opravdanje inicijative:

„Odbornici SDP-a ocenili su da je Mladenović kao rođeni Zagrepčanin zaslužio ulicu u Zagrebu, pogotovo zbog činjenice da je njegova grupa u Hrvatskoj bila popularna”.

Sledeća grupacija komentara koju ovde izdvajam, zasniva se na argumentima koji se tiču Milanovog antiratnog aktivizma koji je među pojedinih Zagrepčanima vrlo visoko vrednovan, čak više i od njegovog dostignuća na rokenrol sceni. Samim tim, ovaj muzičar postaje ne samo simbol jugoslovenske urbane i rokenrol scene, već i antiratnog angažmana i tolerancije.

„Po svim kriterijima, Mladenović zaslužio ulicu u Zagrebu. Njegove antiratne poruke puno su više od umjetničkog čina. U to vrijeme, to je u Beogradu bio čin građanske hrabrosti”¹³.

„Milan treba i mora dobiti svoju ulicu u Zagrebu. On je na ponos ovom gradu, malo tko je imao hrabrosti javno demonstrirati protiv Slobe u Bgu 1991. Druga je stvar što se to ne sviđa malograđanskim nacinalistima. Osim toga bio je sjajan tekstopisac i pjevač”¹⁴.

¹² „Milan Mladenović dobio ulicu u Zagrebu, 25. 10. 2012. Dostupno na: <http://www.blic.rs/Zabava/Vesti/349804/Milan-Mladenovic-dobio-ulicu-u-Zagrebu>. 6.2. 2013.

¹³ „Uz protivljenje da Milan Mladenović dobije ulicu u Zagrebu: Mir, HDZ-u, mir”. Dragan Grozdanić, 5. 11. 2011. Dostupno na: <http://www.nezavisne.com/umjetnost-zabava/muzika/Uz-protivljenje-da-Milan-Mladenovic-dobije-ulicu-u-Zagrebu-Mir-HDZ-u-mir-166026.html>, 6. 2. 2013.

¹⁴ „Je li Milan Mladenović zaslužio ulicu u Zagrebu?” D. Jagatić, 26. 10. 2012. Dostupno na:

<http://www.tportal.hr/showtime/glazba/222601/Je-li-Milan-Mladenovic-zasluzio-ulicu-u-Zagrebu.html#CommentPaging,P:2>, 6. 2. 2013.

Argumenti Protiv

Argumenti oponenata inicijative se mogu podeliti na dve veće grupe, one koje se tiču problematizovanja popularnosti Milana Mladenovića u Zagrebu i one koji ističu njegovu vezu sa narkoticima što se poklapa sa komentarima Beograđana. Vodeći glas protiv inicijative za imenovanje ulice po Milanu Mladenoviću potekao je od članova HDZ-a. Naime, predstavnici ove partije su podneli zahtev Skupštini da se donošenje ove odluke odloži jer iz njihove perspektive ovaj muzičar ne ispunjava neophodne kriterijume. Ti kriterijumi se ne zasnivaju, kako je istaknuto, na nacionalnom poreklu, već pre svega na ostvarenoj popularnosti frontmena grupe EKV u Zagrebu. Smatra se da Milan Mladenović nije bio popularan u velikoj meri u Hrvatskoj, te da ima mnogo drugih koji bi trebalo da budu uzeti u razmatranje prilikom dodeljivanja imena ulicama:

„To nije stvar glazbenog ukusa ili ne daj Bože nacionalnosti, mi u HDZ-u samo želimo da se utvrde svi važeći kriteriji po kojima se vrši imenovanje ulica. Treba naglasiti da mnogi branitelji već jako dugo čekaju svoje imenovanje, a utvrđivanjem kriterija i njihova će se situacija moći riješiti u nekom normalnom roku”¹⁵.

„Nemamo ulice ni po herojima Domovinskog rata, a sad bi MM trebao dobit ulicu”¹⁶.

„Ima glazbenika koji su daleko više dali za promociju hrvatskih običaja i kulture, primjerice podravec Blaž Lenger bez čije pjesme nema nijednih svatova i nijedne berbe grožđa u sjeverozapadnoj hrvatskoj pa on čak nema ulicu ni u svojoj županiji, a kamoli u Zagrebu. Druga stvar, i ban Jelačić je rođen primjerice u Petrovaradinu (danas Srbija), pa nisam znao da zbog te činjenice postoji ulica bana Jelačića u Beogradu!”¹⁷

Dakle, slično kao i u beogradskom slučaju i u pomenutim iskazima, vidljivo je poređenje predstavnika pop i rok kulture i drugih profesionalnih sfera (heroji rata, vojnici, policajci, drugi hrvatski muzičari). Međutim u ovim narativima naglasak je u većoj meri implicitno, a ponegde i eksplicitnije, stavljen na nacionalno poreklo ovog muzičara, te adekvatnosti posto-

¹⁵<http://www.index.hr/black/clanak/hdz-ne-zeli-ulicu-milana-mladenovica-u-zagrebu-traze-odgodu-imenovanja/643477.aspx>

¹⁶ „HDZ ne želi ulicu Milana Mladenovića u Zagrebu: traže odgodu imenovnaja”. 25. 10. 2012. Dostupno na: <http://www.index.hr/indexforum/postovi/53537/hdz-ne-zeli-ulicu-milana-mladenovica-u-zagrebu-traze-odgodu-imenovanja/1>, 6. 2. 2012.

¹⁷ „Milan Mladenović iz EKV-a ipak je dobio svoju ulicu u Zagrebu”. Rosana Stojmenović, 26. 10. 2012. Dostupno na: <http://www.24sata.hr/komentari/milan-mladenovic-iz-ekv-a-ipak-je-dobio-svoju-ulicu-u-zagrebu-286973>. 6. 2. 2013.

janja njegove ulice u Zagrebu i uopšte u Hrvatskoj. Evidentno je u kojoj meri se identiteti zapravo prepliću kada je reč o individualnim, lokalnim i kolektivnim ravnima. Naziv ulice predstavlja više od table sa natpisom, on predstavlja svojevrsni vid identifikacije sa određenim likom i njegovim delom. Dodeljivanje ulice takođe označava i zvanični stav gradskih vlasti koje to odobravaju i koje samim tim činom poručuju određenu poruku javnosti. Iz toga proizlazi i negodovanje građana koji Milana Mladenovića doživljavaju kao narkomana, a samim tim i nedoličnu ličnost za dodeljivanje takve vrste počasti što je kriterijum koji se poklapa sa beogradskim narativima u tom smislu te ga stoga ovde neću podrobnije razmatrati.

Završna razmatranja

Analiza komentara pristalica i oponenta inicijativa za trg i ulicu Milana Mladenovića svedoči najpre o jakoj prožetosti ličnosti ovog muzičara i rokenrola kao fenomena. Kao rezultat toga moguće je uvideti na koji način se ljudi odnose prema rokenrolu uopšte i u kojoj meri ga povezuju sa svojim gradovima. Ključni elementi koji bi se mogli apstrahovati u tom pogledu jesu urbanost, kosmopolitizam i tolerancija. Perspektive se razlikuju u tom smislu da li se urbanost i kosmopolitizam tretiraju kao pozitivne ili negativne odlike. Budući da mesta nisu jednoznačni prostori, fiksni i nepromenljivi, već se kreiraju i re-kreiraju kroz različite odnose koje ljudi prema njima iznalaze, ne može se reći da postoji jedan identitet Beograda ili Zageba, već je reč o identitetima. Međutim, uvek postoji jedan identitetski oblik koji se plasira ili vremenom nametne kao dominantni. Tako svaka priča o osamdesetim godina u oba grada svoje čvrsto uporište nalazi u isticanju tadašnje *urbanosti* ovih mesta, odnosno kulturnih vrednosti koje su sa time povezane, što je nešto suprotno današnjim vladajućim vrednostima. Rokenrol u tome ima velikog udela jer se upravo kroz razvoj rokenrol i alternativne rokenrol scene, ta urbanost potvrđivala ali i kontinuirano iznova rađala. Samim tim dolazi se do koncepta dvostruke autentičnosti Moti Regeva. S jedne strane, urbanost Beograda i Zageba, ove gradove dovodi u ravan sa Zapadnim urbanim sredinama tj. rokenrolom se iskazuje svojevrsni „kosmopolitski duh“, dok s druge strane razvoj domaće rokenrol scene sa sopstvenim obeležjima i simbolima otvara prostor lokalnoj autentičnosti. Trebalo bi naglasiti da autentičnost ne predstavlja nešto što je imanentno bilo rokenrolu, bilo lokalnoj sredini, već nešto što pojedinci ili grupe doživljavaju kao takvo. Rok je u ovim gradovima percipiran kao izvoriste urbanog identiteta koji sa sobom nosi određene vrednosti, imidž i postulira se kao „prava“ vrednost, parametar normalnosti i tome slično. Identifikacijom sa likom i delom Milana Mladenovića u ovom slučaju, odvija se rekonstruisanje urbanog identiteta, tj. onoga što bi on trebalo da predstavlja. Rok muzika je kroz vreme menjala svoja značenja, a legitimizaciju kao fenomen sticala kroz razvoj rok kritike, kritičkog promišljanja rok pesama,

čitavih albuma, pisanje recenzija u časopisima, objavljivanjem biografija muzičara, rok enciklopedija i tome slično (Regev 1994, 90). Samim prisvajanjem određene ličnosti tj. onih vrednosti koje ta ličnost simboliše, teži se svojevrsnom potvrđivanju tih vrednosti, te je u tom smislu primetna tendencija da se prezentuje urbani beogradski i zagrebački identitet, dok je rokenrol, kao fenomen sa urbanom oznakom, zadužen da tome pruži legitimitet.

Literatura:

Cohen, Sara. 1993. Ethnography and Popular music studies. *Popular Music* 12 (2): 123-138.

Grossberg, Lawrence. 1984. Another Boring Day in Paradise: Rock and roll and the Empowerment of Everyday Life. *Popular Music*, vol. 4: 225-258.

Janković, Aleksandar. 2009. *Dug i krivudav put. Bitlsi kao kulturni artefakt*. Beograd: Red Box.

Mijić, Emilija. 2012. „Nasleđe kao savremeni pop-kulturni sadržaj: Industrijalizacija i reprezentacija SFRJ“. U: Oglеди o jugoslovenskom kulturnom nasleđu, 225-241, Ivan Kovačević (ur.). Beograd: Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta.

Regev, Motti. 1992. Israeli Rock or A Study in the Politics of 'Local Authenticity'. *Popular Music* 11:1-14.

Regev, Motti. 1994. Producing Artistic Value: The Case of Rock Music. *The Sociological Quarterly* 35:85-102.

Regev, Motti. 1996. Musica Mizrahit, Israeli Rock and National Culture in Israel. *Popular music* 15 (3): 275-284.

Ristivojević, Marija. 2012. Proučavanje muzike u antropologiji. *Etnoantropološki problemi* 2 (7): 471-486.

Torg, Anri. 2002. *Pop i rok muzika*. Beograd: Clio.

Tuan, Yi-Fu. 1979. „Space and Place: Humanistic Perspective“. In: *Philosophy in Geography*, 387-427, Gale S. and Olsson G. (eds.).

Žikić, Bojan. 2007. Kognitivne „priče za dečake“: urbani folklor i urbana topografija. *Etnoantropološki problemi* 1 (2): 73-108.

Internet izvori:

Blic Online

24 sata

Index - Nezavisni hrvatski news i lifestyle portal

Nezavisne novine

TPortal. hr

Facebook

LDP Beograd
B92

Marija Ristivojević

Rock and roll as a symbolic resource

The goal of this paper is the consideration of rock and roll as a symbolic resource for the creation of image of a certain local environment. In relation to the starting thesis according to which this musical phenomenon, despite its global identity, has its local specificities the attention was put on the analysis of perception and the instrumentalization of rock and roll in a concrete local discourse. The examples that were given relate to the two initiatives started in Belgrade and in Zagreb in order to name a square and a street after Milan Mladenović, who has achieved a cult status in Yugoslav rock and roll. The primary resources used in the analysis were news articles and comments made on the Internet on this occasion which were used to consider the arguments of the initiators of these ideas as well as its supporters and opponents.

Key words: rock and roll, cultural phenomenon, local identity, Belgrade, Zagreb